PAHLAVON MAHMUD MEROSIDA SHAXS KAMOLOTI VA MA’NAVIY TARBIYA MASALALARI

Eshmuratov Xusanjon Ibragim o‘g‘li
Guliston davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: Pahlavon Mahmudning pedagogik qarashlari tahlil qilinib, unda ma’naviy-axloqiy, estetik va oilaviy tarbiya masalalarining o‘zaro uyg‘unligi yoritilgan. Shuningdek, mutafakkir g‘oyalarining zamonaviy ta’lim tizimidagi ahamiyati ochib berilib, yosh avlodni barkamol shaxs sifatida shakllantirishdagi o‘rni asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: ma’naviyat, estetik tarbiya, axloqiy tarbiya, oilaviy tarbiya, pedagogik qarashlar.

Pahlavon Mahmud qarashlarida ma’naviyat tushunchasi markaziy o‘rin egallab, u insonning ichki dunyosi, ijtimoiy xulq-atvori hamda jamiyat bilan o‘zaro munosabatlarini belgilovchi fundamental omil sifatida talqin etiladi. Mutafakkirning fikricha, ma’naviyat shaxsning nafaqat axloqiy mezonlarini, balki uning hayotiy pozitsiyasi va ijtimoiy mas’uliyatini ham shakllantiradi. Shu bois ta’lim-tarbiya jarayonida ma’naviy qadriyatlarga tayanish zaruriy pedagogik prinsip sifatida ilgari suriladi [3]. Bu yondashuv yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligida tarbiyalashni taqozo etadi hamda ularning ma’naviy barkamolligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Mutafakkirning pedagogik qarashlarida estetik tarbiya masalasi ham alohida ahamiyat kasb etadi. U go‘zallikni idrok etish, san’atni anglash va estetik didni shakllantirish orqali insonning ichki dunyosini boyitish mumkinligini ilmiy-nazariy jihatdan asoslaydi [2]. Estetik tarbiya inson tafakkurini noziklashtiruvchi, uning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqaruvchi muhim omil sifatida talqin qilinadi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda ham estetik tarbiyaning shaxs kamolotidagi o‘rni alohida e’tirof etilib, uni ta’lim jarayoniga tizimli integratsiya qilish zarurligi qayd etilmoqda [4]. Bu esa Pahlavon Mahmudning mazkur yo‘nalishdagi qarashlari bugungi kun talablari bilan uyg‘un ekanligini ko‘rsatadi.

Pahlavon Mahmudning ta’lim-tarbiyaga oid qarashlari oilaviy muhit bilan uzviy bog‘liq holda namoyon bo‘ladi [6]. Uning ta’kidlashicha, shaxsning dastlabki axloqiy sifatlari aynan oilada shakllanadi va bu jarayonda milliy qadriyatlar hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Oilada berilgan tarbiya insonning keyingi ijtimoiy hayotdagi o‘rni va faoliyat yo‘nalishini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi [7]. Mazkur g‘oya pedagogika fanida ham muhim nazariy asos sifatida qaralib, oilaning tarbiyaviy funksiyasi ustuvor omillardan biri sifatida e’tirof etiladi.

Mutafakkirning pedagogik merosini zamonaviy ta’lim tizimi bilan uyg‘unlashtirish masalasi bugungi globallashuv sharoitida alohida dolzarblik kasb etmoqda [1]. Ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy transformatsiyalar sharoitida yosh avlodni milliy o‘zlikni anglash, ma’naviy barqarorlik va ijtimoiy faollik ruhida tarbiyalash zarurati ortib bormoqda [5]. Shu nuqtai nazardan, Pahlavon Mahmud merosidan samarali foydalanish ta’lim sifatini oshirish, tarbiyaviy jarayonni takomillashtirish hamda shaxs kamolotini ta’minlashda muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. Shuningdek, mutafakkir qarashlarida shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim tamoyillarining dastlabki ko‘rinishlari ham kuzatiladi. U har bir insonning individual xususiyatlarini hisobga olish, uning qobiliyat va imkoniyatlarini rivojlantirish zarurligini alohida ta’kidlaydi. Bu esa zamonaviy pedagogik konsepsiyalar, xususan, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim modelining nazariy asoslari bilan hamohangdir. Bunday yondashuv ta’lim jarayonida differensial va individual metodlarni qo‘llash zaruratini yuzaga keltiradi.

Tarixiy manbalar va ensiklopedik ma’lumotlar tahlili Pahlavon Mahmud shaxsining nafaqat adabiy, balki ma’naviy-ma’rifiy hayotdagi o‘rni ham yuksak bo‘lganini ko‘rsatadi. U xalq orasida yuksak hurmat-e’tiborga sazovor bo‘lgan, axloqiy poklik va insonparvarlik fazilatlari bilan ajralib

turgan shaxs sifatida e’tirof etiladi. Bu esa uning pedagogik qarashlari hayotiy tajriba va ijtimoiy amaliyot bilan mustahkamlanganligini anglatadi.

Ajdodlar merosini o‘rganish jarayonida talabalar faoliyatini rivojlantirish masalalari ham mutafakkir qarashlari bilan bevosita bog‘liqdir. Tarixiy-ma’naviy merosni chuqur o‘zlashtirish yoshlarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi, ularning tahliliy tafakkurini kengaytiradi hamda bilim olishga bo‘lgan ichki motivatsiyasini kuchaytiradi. Bu esa zamonaviy ta’lim tizimida samarali pedagogik mexanizmlardan biri sifatida qaraladi. Ayniqsa, Sharq mutafakkirlarining estetik merosidan foydalanish yoshlarning estetik didini shakllantirish bilan bir qatorda, ularning ma’naviy ongini va ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qiladi [2]. Shunday qilib, Pahlavon Mahmudning pedagogik qarashlari chuqur nazariy asosga ega bo‘lish bilan birga, amaliy jihatdan ham yuqori pedagogik salohiyatni namoyon etadi. Uning ma’naviy-axloqiy va estetik tarbiyaga oid g‘oyalari yosh avlodni barkamol shaxs sifatida shakllantirishda muhim metodologik manba bo‘lib xizmat qiladi. Mazkur meros shaxsning ichki dunyosini boyitish, uning ma’naviy yetukligini mustahkamlash hamda ijtimoiy mas’uliyatini oshirishga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir. Shu bilan birga, ushbu qarashlarning zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg‘unligi ta’lim jarayonida tarbiya samaradorligini oshirish imkonini beradi. Shu sababli, Pahlavon Mahmud merosini chuqur o‘rganish va uni ta’lim amaliyotiga keng tatbiq etish hozirgi pedagogika fanining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, Pahlavon Mahmudning pedagogik qarashlari ma’naviy-axloqiy va estetik tarbiyani uyg‘un holda rivojlantirishga qaratilgan bo‘lib, shaxs kamolotini ta’minlashda muhim nazariy va amaliy asos vazifasini bajaradi. Uning g‘oyalari oilaviy tarbiya, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga tayanish hamda shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim tamoyillari bilan uzviy bog‘liqdir. Mazkur merosni zamonaviy ta’lim tizimiga tatbiq etish yosh avlodni ma’naviy yetuk, ijtimoiy faol va barkamol shaxs sifatida shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Жалилов З. IX-XII асрларда Шарқ мутафаккирлари яратган тарбиявий қадриятлардан олий педагогик таълим жараёнида фойдаланиш технологияларини такомиллаштириш. Педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси. –Т.: 2018.

2. Jumaboyev, N. (2024). SHARQ MUTAFAKKIRLARI MEROSIDA AXLOQIY, ESTETIK HAMDA EKOLOGIK QARASHLARI. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 4(11). https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I11Y2024N82

3. Imomnazarov M. Ma’naviyat asoslari. – T.: Faylasuflar milliy jamiyati, 2006.

4. Asqarali Sulaymonov, Sunnat Shovdirov UMUMINSONIY VA MILLIY BADIIY QADRIYATLAR INTEGRATSIYASI ASOSIDA TASVIRIY SAN’AT TA’LIMI SIFATINI OSHIRISH // Inter education & global study. 2023. №4. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/umuminsoniy-va-milliy-badiiy-qadriyatlar-integratsiyasi-asosida-tasviriy-san-at-ta-limi-sifatini-oshirish

5. Уткин А.И. Векторы глобалний перемен: анализ и оцнеки основний факторов // Полис. – М., 2000. №1.

6. Иномова М. Оилада болаларни маънавий-ахлоқий тарбиялашда миллий қадриятлардан фойдаланишнинг педагогик асослари. Педагогика фанлари доктори диссертацияси. – Т.: 1997.

7. Iroda Hidoyatova, Muslima Hasanova Oilada ma’naviy-axloqiy tarbiya masalasi // Science and Education. 2023. №5. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/oilada-ma-naviy-axloqiy-tarbiya-masalasi-1.